

ПАНДЕМІЯ КОРОНАВІРУСУ ЯК ФОРС-МАЖОРНА ОБСТАВИНА ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬНОГО БІЗНЕСУ: УКРАЇНА ТА СВІТ

COVID-19 PANDEMY AS A FORCE-MAJEUR FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS: UKRAINE AND THE WORLD

УДК 338.001.36

<https://doi.org/10.32843/infrastruct42-6>

Лободзинська Т.П.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри теоретичної
та прикладної економіки
Національний технічний
університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Білих М.С.

студентка
Національний технічний
університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Чорна К.В.

студентка
Національний технічний
університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Lobodzinska Tetiana

Belykh Maria

Chorna Karina

National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

У статті структуровано викладено основні пункти щодо питань: впливу пандемії коронавірусу на економіку України та інших країн світу; заходів, що приймаються урядами для допомоги у подоланні кризового становища, в якому опинилися підприємства; механізмів адаптації, які розробляють власники компаній для амортизації негативних наслідків пандемії та стабілізації фінансового стану, а також які уроки підприємці можуть винести із цієї ситуації. Розглянуто низку заходів, задіяних урядами країн світу, та їхній досвід адаптації до української реальності. Окреслено заходи, які вже впроваджуються не лише урядом, а й комерційними підприємствами, якими було взято на себе відповідальність за фінансування галузі охорони здоров'я. Висвітлено можливі варіанти перебігу подій та, відповідно до них, наведено графічні ілюстрації сценаріїв впливу пандемії на світову економіку. Запропоновано низку порад власникам малого та середнього бізнесу, які допоможуть зберегти та забезпечити діяльність підприємств.

Ключові слова: малий бізнес, середній бізнес, форс-мажор, коронавірусна пандемія, світова економіка.

В статті структуровано изложены основные пункты относительно: влия-

ния пандемии коронавируса на экономику Украины и других стран мира; мер, которые принимаются правительствами для помощи в преодолении кризисного положения, в котором оказались предприятия; механизмов адаптации, которые разрабатывают владельцы компаний для амортизации негативных последствий пандемии и стабилизации финансового положения, а также какие уроки предприниматели могут вынести из этой ситуации. Рассмотрен перечень мер, принятых правительствами стран мира, опыт которых адаптирован под украинские реалии. Определены меры, которые уже внедряются не только правительством, но и коммерческими предприятиями, которые взяли на себя ответственность за финансирование здравоохранения. Рассмотрены возможные варианты развития событий и, в соответствии с ними, приведены графические иллюстрации влияния пандемии на мировую экономику. Предложен перечень рекомендаций владельцам малого и среднего бизнеса, которые помогут сохранить и обеспечить деятельность предприятий.

Ключевые слова: малый бизнес, средний бизнес, форс-мажор, коронавирусная пандемия, мировая экономика.

The article outlines the main points in the question of how the coronavirus pandemic affects the economy of Ukraine and other countries of the world, the historical course of the virus and its origin period in China, what measures are being taken by governments to assist in overcoming the crisis, which have identified enterprises that adaptation mechanisms are being developed by business owners to amortize the negative effects of the pandemic financial situation and what lessons entrepreneurs can learn from this situation. It is revealed that the Ukrainian companies have already implemented the remote mode of operation at this stage, most of the catering establishments and the provision of services operate on the principles of contactless delivery. The measures taken by the governments of Italy, Germany, France, the United Kingdom, China and the United States were examined. Their experience has been adapted to Ukrainian realities. It outlines measures that are already being implemented not only by the government but also by large corporations that have been responsible for financing the health sector. During the research we found that home enterprises are not far behind their foreign ones, at this stage credit breaks were provided for small and medium-sized businesses, as well as attracting foreign investments to support them. We have outlined possible variants of the course of events and, in accordance with them, illustrates graphically the impact of the pandemic on the world economy. Also, the authors have developed a number of tips for small and medium-sized business owners to help keep their businesses alive, first of all, it is necessary to restructure debts and loans, review the terms of rent payment for real estate, transfer employees to a simplified tax system, limit the search for new staff. The reaction and actions of business in times of crisis should be immediate. Any plans and strategies should be constantly reviewed as the situation changes. It is important that such actions are coordinated through the leadership of company executives. Companies need to step up their use of information collection and analysis capabilities within the company and in the market.

Key words: small business, medium-sized business, force-majeur, coronavirus pandemic, world economy.

Постановка проблеми. В умовах надзвичайної ситуації в усьому світі актуальним постає питання адаптації та швидкої реакції на зміни підприємств малого та середнього бізнесу, що знаходяться у слабкому фінансовому становищі або мають нелояльний попит і нестабільних постачальників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі дослідження розглянуто праці С.І. Долгова, Ю.А. Савінова, Ж.-Ф. Бежа, Ш. Камаль, проведено аналіз публікацій з Інтернет-джерел.

Постановка завдання. Метою дослідження – висвітлити проблеми та труднощі, з якими стикаються підприємства малого та середнього бізнесу,

та запропонувати варіанти вирішення, спираючись на іноземний досвід.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нещодавній спалах нової коронавірусної інфекції в Китаї привернув увагу всього світу, а також створив проблеми для розвитку бізнесу. Перший випадок захворювання був зареєстрований ще у листопаді 2002 р. [1], але масове ураження населення всієї Земної кулі привело в шок світову економіку тільки у 2020 р. Шехріна Камаль стверджує: «Якщо порівняти пандемію атипової пневмонії з нинішньою пандемією, то можна побачити, що у випадку з коронавірусом вона зростає в геометричній прогресії. Не тільки китайська,

а й уся світова економіка відчує наслідки цього спалаху» [2].

У ситуації, що склалася, тест на спроможність належить пройти не тільки нашій системі охорони здоров'я, а й економіці країни, де, крім уряду, кожній конкретній людині доведеться боротися за те, щоб банально утриматися на плаву, зберегти свої бізнес і робоче місце.

Уже на даному етапі зрозуміло, що великим компаніям буде складно, а для малого бізнесу цей період може стати фатальним [3]. Українські підприємства також потерпають від світової економічної кризи, не отримуючи достатнього сприяння з боку уряду та не маючи всіх інструментів і механізмів дій для підтримки стабільного фінансового стану.

Уряд країни намагається мінімізувати негативні економічні наслідки для бізнесменів шляхом залучення іноземних інвестицій, до того ж НБУ та «ПриватБанк» запровадили кредитні канікули для малого і середнього бізнесу.

Більшість підприємств, за можливості, перейшла на дистанційну роботу та пропонує свої послуги онлайн. І ресторани, і звичайні кафе пропонують доставку з «безконтактним» сервісом. Страви будуть приготовані та упаковані персоналом у масках і рукавичках, а кур'єр, дотримуючись усіх санітарних вимог, залишить ваше замовлення під дверима. Власники магазинів одягу терміново оновлюють свої сайти, переходять на молодіжні соціальні мережі на кшталт Instagram, Telegram, Tik-Tok тощо і пропонують «приміряти» одяг онлайн за допомогою унікальних можливостей вищезазначених додатків.

Продовжуючи тему соціальних мереж, зазначимо, що сучасна каста українських блогерів із мільйонною аудиторією підтримує проєкт Post4Rost та буде безкоштовно просувати малий і середній бізнес у своїх Instagram-акаунтах, щоб компанії могли хоч якось компенсувати критичні збитки [4].

Для того щоб вийти з кризового стану з мінімальними втратами, необхідно проаналізувати ситуацію на ринку України, дослідити закордонний досвід, шляхи адаптації до ситуації, що склалася. Особливу увагу слід приділити європейським країнам, де вірус розповсюджується більш стрімко, і, спираючись на їхній досвід, прогнозувати подальші втрати та скласти план дій на майбутнє.

Італія, наприклад, запровадила податковий кредит для компаній, прибуток яких значно постраждав від пандемії коронавірусу. Ці заходи стали доповненням до вже оголошеного раніше продовження термінів здачі податкових декларацій для компаній і простих громадян, що проживають у зоні пандеміологічної небезпеки.

Окрім того, у березні влада Італії розробила план допомоги бізнесу і населенню в 25 млрд. євро, який буде виконуватися за трьома основними лініями: кредитування малого і середнього бізнесу, безпосередня грошова допомога ком-

паніям, які найбільше постраждали від пандемії, а також допомога працівникам, які були звільнені.

Німеччина заявила про готовність надати пакет заходів для порятунку вітчизняних компаній на 610 млрд. євро. У рамках програми передбачаються державні гарантії за кредитами. У першу чергу державна підтримка спрямована на сфери авіаперевезення, туризму та гастрономії.

Французький уряд презентував план дій щодо боротьби з кризою на десятки мільярдів євро. Серед них – державні гарантії до 90% за кредитами для малого і середнього бізнесу.

У *Великобританії* оголошено про програму підтримки економіки в загальному обсязі 37 млрд. доларів. Серед них: зниження податків для рітейлерів і представників індустрії гостинності, підтримка малого бізнесу, у тому числі допомога у виплаті компенсацій і лікарняних тим, хто опинився у самоізоляції, податкові канікули терміном на один рік для представників мікробізнесу. Додатково малому бізнесу обіцяні гранти.

Китай увів одноразову субсидію в 1200 доларів кожному резиденту і додаткові виплати тим, хто отримує допомогу, місячну оплату житла для тих, хто живе у державних будинках, а також значне зниження податків та інших виплат як для фізичних осіб, так і для підприємців. Окрім того, уряд гарантує низькі ставки за кредитами для бізнесу. «Вжиті заходи мають дуже важливі позитивні наслідки для бізнесу і торгівлі», – зазначає Ж.-Ф. Бежа [5].

Найбільш яскраво про підтримку свого бізнесу заявили *США*, оголосивши у березні про введення податкових канікул строком до трьох місяців для малого і середнього бізнесу. Також Конгрес схвалив надання додаткових коштів у розмірі 50 млрд. доларів США, які будуть спрямовані на підтримку малого бізнесу, найбільш постраждалого від пандемії. Окрім того, у США починають діяти «коронавірусні» кредити, видані за низькими ставками для малого і середнього бізнесу.

Незважаючи на те що кожна країна по-різному впливає на перебіг захворювання та прагне захистити вітчизняний бізнес, наслідки такої масштабної пандемії будуть відчутними для всього світу. Крайніми спеціалістами Harvard Business Review розроблено три можливих сценарії розвитку економічної ситуації в світі, які можна представити графічно [6]:

V-подібний: описує «класичний» шок реального сектору економіки, падіння обсягу виробництва з його подальшим короткостроковим різким зростанням. Проте згодом економіка повністю повертається у попередній стан. У цьому сценарії щорічні темпи зростання можуть повністю поглинути шок (рис. 1).

U-подібний: є потворним побратимом графіку за V-подібним сценарієм: шок зберігається, і поки економіка поступово відновлюється після надзвичайної

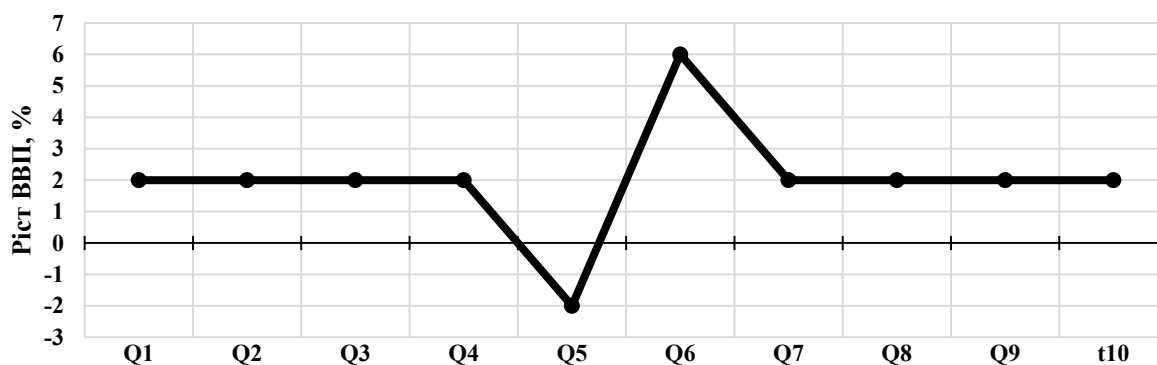

Рис. 1. Вплив COVID-19 на зростання ВВП за V-подібним сценарієм

Джерело: [7]

ситуації, є деяка постійна втрата виробництва. Як результат, після коливання економіка повертається до свого первісного стану (рис. 2).

L-подібний: цей сценарій є дуже песимістичним. І спричинено це тим, що за вже знайомим нам різким спадом та впровадженням заходів для поступового відновлення ситуації Covid-19 наносить істотний структурний збиток, призводить до спаду економіки. У результаті цього світу не вдасться повернутися на попередній рівень, економічний стан після спаду повернеться на рівень нижче (рис. 3).

Оглядаючи історію, V-образні форми графіків переважають у більшості попередніх потрясінь,

включаючи пандемії, такі як ГРВІ, грип H3N2 1968 р., грип H2N2 1958 р. та іспанський грип 1918 р.

Проаналізувавши ситуацію, яка склалася у розвинутих країнах Європи та світу, авторами сформульовано декілька порад для власників українського малого та середнього бізнесу, щоб під час кризового періоду залишатися фінансово стабільними.

Порада № 1: Залишайтеся об'єктивними.

Об'єктивно оцінюйте ситуацію, використовуйте надійні джерела інформації, обов'язково дотримуйтеся порад, щоб зберегти своє здоров'я, місце роботи, своїх працівників, своїх клієнтів та себе.

Порада № 2: Підтримуйте зв'язок із клієнтами.

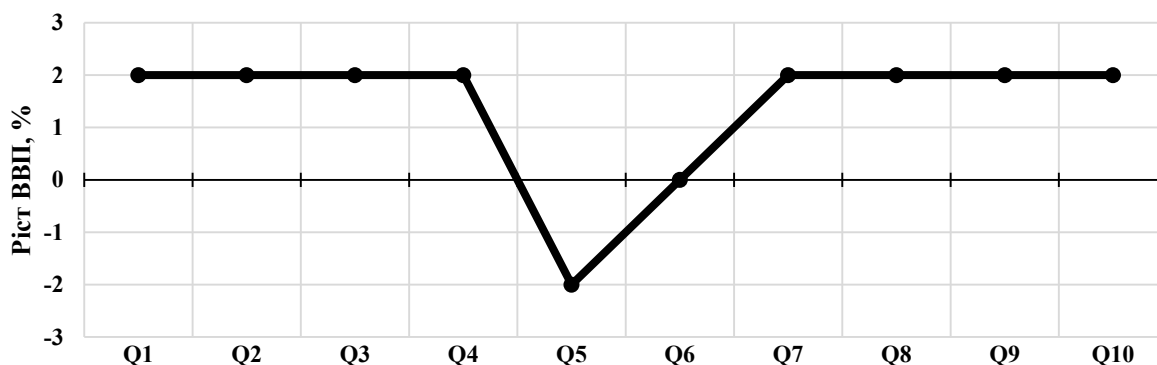

Рис. 2. Вплив COVID-19 на зростання ВВП за U-подібним сценарієм

Джерело: [7]

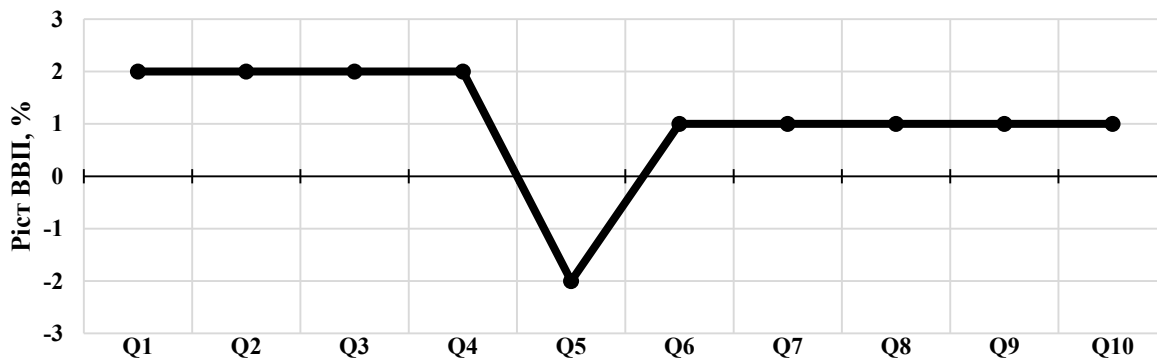

Рис. 3. Вплив COVID-19 на зростання ВВП за L-подібним сценарієм

Джерело: [7]

Чесно спілкуйтеся зі своїми клієнтами. Підтримка позитивного каналу комунікації є життєво важливою. Дайте їм знати, які кроки ви та ваші працівники робите у вашому бізнесі, щоб забезпечити безпеку всіх. Нехай вони знають, що ви цінуєте свій бізнес, цінуєте їхні потреби та зробите все, щоб задовольнити їхні побажання, як тільки це буде безпечно і практично можливо.

Порада № 3: Впровадьте новітні практики та продовжуйте навчати працівників.

Застосовуйте сучасні комунікації, щоб персонал міг працювати вдома, використовуйте різноманітні технологічні платформи та курси для дистанційного підвищення кваліфікації, співпрацюйте з усіма членами своєї команди, проводьте зустрічі через Skype, Google Hangouts або Zoom.

Порада № 4: Розробіть план управління кризовими ситуаціями.

Підготуйте декілька сценаріїв розвитку вашого бізнесу за різних умов та проаналізуйте всі слабкі позиції компанії. Сформулюйте відповіді на питання: що я можу і повинен зробити, щоб уникнути припинення роботи? що можна зробити для відновлення, якщо доведеться закрити свій бізнес на час карантину? Оцініть будь-які потенційні проблеми, з якими стикнеться ваш бізнес, та знайдіть оптимальні рішення.

Порада № 5: Адаптуйте, імпровізуйте, долайте.

Будьте гнучкими, вирішуйте ситуацію всебічно та імпровізуйте, коли справи йдуть не за планом.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідивши, як коронавірусна інфекція впливає на економіку країн світу, слід зазначити, що в Україні на даному етапі надано кредитні канікули для малого та середнього бізнесу, а також залучено іноземні інвестиції для їх підтримки.

Запропоновано декілька порад для амортизації негативних наслідків. Передусім необхідно провести реструктуризацію боргів та займів, переглянути умови орендної оплати на нерухомість, перевести працівників на спрощену систему оподаткування, обмежити пошук нового персоналу.

Реакція та дії бізнесу під час кризи повинні бути миттєвими. Будь-які плани і стратегії необхідно постійно переглядати та коригувати залежно від змін ситуації. Важливо, щоб координація таких дій відбувалася завдяки лідерству керівників компаній. Необхідно активізувати використання можливостей збору й аналізу інформації всередині компанії і на ринку.

Важливо пам'ятати, що будь-яка криза – це можливість для трансформації і розвитку бізнесу. У кризовий період зміняться переваги і попит споживачів та з'являться нові ніші для бізнесу. Важливо не пропустити такі можливості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Долгов С.І., Савинов Ю.А. Влияние вспышки нового коронавируса на международную торговлю. *Рос. внешнеэконом. вестник*. 2020. № 2. С. 7–18.

2. The impact of coronavirus on China-centered supply chains. URL: <https://www.freightwaves.com/news/the-impact-of-coronavirus-on-china-centered-supply-chains> (дата звернення: 10.04.2020).

3. New York Times. Sick Workers and Spooked Customers: Coronavirus Threatens Small Businesses. URL: <https://www.nytimes.com/2020/03/04/upshot/coronavirus-impact-small-businesses.html> (дата звернення: 08.04.2020).

4. Post4Rost: лідери думок будуть безкоштовно писати про малий і середній бізнес. *Cases.media*. URL: <https://cases.media/> (дата звернення: 10.04.2020).

5. Coronavirus en Chine : «Il risque d'y avoir des conséquences très importantes pour le tourisme, la restauration, l'hôtellerie et le commerce». URL: https://www.francetvinfo.fr/sante/maladie/coronavirus/coronavirus-en-chine-il-risque-d-y-avoir-des-consequences-tres-importantes-pour-le-tourisme-la-restauration-l-hotel-lerie-et-le-commerce_3806355.html (дата звернення: 09.04.2020).

6. What Coronavirus Could Mean for the Global Economy. *Harvard Business Review*. URL: https://hbr.org/2020/03/what-coronavirus-could-mean-for-the-global-economy?referral=03759&cm_vc=rr_item_page.bottom (дата звернення: 09.04.2020).

7. BCG Center for Macroeconomic analysis. URL: <https://www.bsg.ox.ac.uk/research/> (дата звернення: 08.04.2020).

REFERENCES:

1. Dolgov S.I., Savinov Y.A. (2020) Vliyanie vspyshki novogo koronavirusa na mezhdunarodnuyu torgovlyu [The impact of the new coronavirus outbreak on international trade]. *Russian foreign economic herald*, vol. 2, pp. 7–18. (in Russian)

2. The impact of coronavirus on China-centered supply chains. Retrieved from: <https://www.freightwaves.com/news/the-impact-of-coronavirus-on-china-centered-supply-chains> (accessed 10 April 2020).

3. New York Times. Sick Workers and Spooked Customers: Coronavirus Threatens Small Businesses. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2020/03/04/upshot/coronavirus-impact-small-businesses.html> (accessed 08 April 2020).

4. Post4Rost: lidery dumok budut bezkoshtovno pysaty pro maliy i serednii biznes. *Cases.media*. [Post4Rost: thought leaders will write for free about small and medium-sized businesses]. Retrieved from: <https://cases.media/> (in Ukrainian) (accessed 10 April 2020).

5. Coronavirus en Chine : «Il risque d'y avoir des conséquences très importantes pour le tourisme, la restauration, l'hôtellerie et le commerce». Retrieved from: https://www.francetvinfo.fr/sante/maladie/coronavirus/coronavirus-en-chine-il-risque-d-y-avoir-des-consequences-tres-importantes-pour-le-tourisme-la-restauration-l-hotel-lerie-et-le-commerce_3806355.html (accessed 09 April 2020).

6. What Coronavirus Could Mean for the Global Economy. *Harvard Business Review*. Retrieved from: https://hbr.org/2020/03/what-coronavirus-could-mean-for-the-global-economy?referral=03759&cm_vc=rr_item_page.bottom (accessed 09 April 2020).

7. BCG Center for Macroeconomic analysis. Retrieved from: <https://www.bsg.ox.ac.uk/research/> (accessed 08 April 2020).